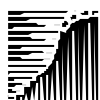

Evaluatie cross compliance in zetmeelaardappelen, maïs en ‘zwarte braak’

Periode: 2000-2004

Jan van Esch
Jacqueline Jansen
Frits Schroën

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Directie Kennis, september 2005

© 2005 Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport DK nr. 2005/025
Ede, 2005

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij de directie Kennis onder vermelding van code 2005/dk025 en het aantal exemplaren.

Oplage 50 exemplaren

Samenstelling Jan van Esch, Jacqueline Jansen, Frits Schroën

Druk Ministerie van LNV, directie IFZ/Bedrijfsuitgeverij

Productie Directie Kennis
 Bedrijfsvoering/Publicatiezaken
 Bezoekadres : Horapark, Bennekomseweg 41
 Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
 Telefoon : 0318 822500
 Fax : 0318 822550
 E-mail : DKinfobalie@minlnv.nl

Voorwoord

Cross compliance is in 2000 geïntroduceerd in de teelt van snijmaïs en zetmeelaardappelen. Voor beide gewassen heeft het voormalige Expertisecentrum LNV over het teeltseizoen 2000 en 2001 een tussenevaluatie naar de effecten van cross compliance uitgevoerd.

Met de stopzetting van de regeling voor de zetmeelaardappelen in 2001 is de evaluatie van de cross compliance alleen van toepassing voor de maïsteelt. In 2002 is de derde cross-compliance maatregel ingevoerd. Het betreft het stimuleren van 'groene braak' door het ontmoedigen van 'zwarte braak'. Akkerbouwers die hun braakgelegde percelen zwart houden worden 25% gekort op hun rechtstreekse areaalbetalingen. De Directie Kennis is gevraagd om voor maïs en 'zwarte braak' de effecten van cross compliance te evalueren voor de jaren 2002 t/m 2004.

Voor de evaluaties van de jaren 2000 en 2001 wordt verwezen naar de nota's die hiervan zijn verschenen bij het voormalige Expertisecentrum van LNV.

Hoofdvragen in deze evaluatie richt zich op aspecten als uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van deze regelgeving die verband houdt met cross compliance.

Bij de evaluatie is gebruik gemaakt van gegevens die aangeleverd zijn door Directie Regelingen (DR), AID en het Landbouw Economische Instituut (LEI). Ook is gesproken met mevrouw van der Weide van het Praktijkonderzoek voor Plant en Omgeving (PPO).

Ik wil graag iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan deze evaluatie.

DE DIRECTEUR KENNIS,
dr. J.A. Hoekstra MSc.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1 Inleiding	11
1.1 Basis van cross compliance	11
1.2 Maïs	12
1.2.1 Ontwikkelingen in de maïsteelt	12
1.2.2 Maïsteelt en onkruidbestrijding	13
1.2.3 Gebruik van herbiciden in de maïsteelt in 2000-2004.	14
1.2.4 Mechanische onkruidbestrijding in de maïsteelt.	15
1.3 Zwarte braak	15
2 Uitvoerbaarheid van de regeling	17
2.1 Uitvoering	17
2.2 Controle en handhaving	18
2.3 Effecten van de cross-compliance maatregelen in maïs en ‘zwarte braak’	19
Literatuur	21

Samenvatting

Aanleiding

In het kader van de hervorming van het EU landbouwbeleid (Agenda 2000) zijn maatregelen overeen gekomen die betrekking hebben op alle rechtstreekse inkomensbetalingen aan de boeren. Een belangrijke maatregel is de verplichting voor Lidstaten om milieuvoorwaarden te integreren in het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De Lidstaten kunnen hieraan uitvoering geven door op nationaal niveau milieu voorwaarden te definiëren, die bindend zijn voor de agrariërs die voor directe inkomensbetalingen in aanmerking komen. Aan deze verplichting zijn sancties verbonden die eventueel kunnen inhouden dat de directe inkomensbetalingen worden verlaagd of ingetrokken (cross compliance). De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft er voor gekozen bovenwettelijke maatregelen verplicht te stellen voor het ontvangen van de volledige subsidie. In het jaar 2000 zijn cross compliance maatregelen van kracht geworden bij de teelt van maïs en zetmeelaardappelen.

Het doel van het ministerie van LNV met cross compliance is:

De agrarische inkomenssteun maatschappelijk te verantwoorden.

De Nederlandse boeren stimuleren om meer milieuverantwoord te werken en natuurwaarden te bevorderen. (Brinkhorst, 1999)

Indien niet aan deze voorwaarden wordt voldaan wordt de subsidie zowel voor maïs als 'zwarte braak' met 25% gekort en bij zetmeelaardappelen met 10 %.

Zetmeelaardappel 2000-2001

Op 12 maart 2000 is de Regeling milieuvoorwaarde EG-subsidie zetmeelaardappelen in werking

getreden (Staatscourant 10, maart 2000). In de regeling worden milieuvoorwaarden verbonden aan de subsidie voor zetmeelaardappeltelers. De milieuvoorwaarden gelden voor die arealen in Nederland, waarop zetmeelaardappelen worden geteeld, die onder contract aan AVEBE Nederland zullen worden geleverd. Het Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) is in Nederland de instantie die de aardappelzetmeelregeling uitvoert.

Deze voorwaarde houdt in dat op zetmeelaardappel percelen in het kader van voornoemde regeling zijn toegestaan:

1. dat op 70% van de oppervlakte van de percelen waarop voor de zetmeelproductie bestemde aardappelen worden geteeld en waarvoor bij de Nederlandse overheid een subsidie wordt aangevraagd het chemisch doden van loof niet is toegestaan;
2. om de milieuvoorwaarde te kunnen controleren is het noodzakelijk dat de teler tijdig (in 2000 vóór 1 juni, in 2001 vóór 1 juli) aangeeft op welke percelen hij voor de zetmeelproductie bestemde aardappelen teelt waarvoor hij bij het HPA een subsidie aanvraagt;
3. het doden van loof met behulp van ingevolge de Bestrijdingsmiddelenwet 1962 toegestane fytofarmaceutische producten op maximaal 30% van de oppervlakte van percelen is toegestaan dient de teler een adequate administratie te verzorgen waaruit blijkt op welke percelen of delen van percelen loof met fytofarmaceutische producten is gedood. Het HPA stelt bij verordening vast waaraan deze administratie moet voldoen.

Beëindiging regeling zetmeelaardappelen

De ervaring met cross compliance in zetmeelaardappelen is sterk bepaald door de uitzonderlijk grote hoeveelheid neerslag in de herfst van 2001. De uitzonderlijke

weersomstandigheden leidden ertoe dat er een dusdanig zware phytophthoradruk in het te velde staande aardappelgewas ontstond dat deze ziekte zeer moeilijk beheersbaar werd. Daarnaast werd door de wateroverlast mechanische loofvernietiging zeer moeilijk. Om te voorkomen dat de infecties ook het volgend teeltseizoen zouden gaan beïnvloeden moest in veel gevallen de groei van het gewas worden beëindigd door chemische loofdoding. In die gevallen kon niet worden voldaan aan de voorwaarden van de Cross Complianceregeling.

Na overleg tussen het HPA en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft de minister van LNV op 24 september 2001 besloten om met ingang van 1 september 2001 de Regeling milieuvoorwaarde EG-subsidie zetmeelaardappelen (de Cross Complianceregeling) voor het seizoen 2001/2002 aan te passen. Op 26 augustus 2002 heeft het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) de Regeling voor zetmeelaardappelen definitief ingetrokken.

Maïs 2000 - 2004

Op 18 januari 2000 publiceerde de Staatscourant de Wijziging regeling EG-Steunverlening

akkerbouwgewassen en wijziging regeling natuurbraaksubsidie, waarin de cross compliance

voorwaarde voor maïs is opgenomen.

Deze voorwaarde houdt in dat op maïspcelen waarvoor subsidie is aangevraagd in het kader

van vornoemde regeling onkruidbestrijding met gewasbeschermingsmiddelen alleen is toegestaan als:

in de periode tussen inzaai en 15 juli onkruidbestrijding tenminste één maal

mechanisch wordt uitgevoerd als er herbiciden worden gebruikt;

bij de chemische onkruidbestrijding maximaal 1 kg werkzame stof herbicide per hectare gebruikt worden.

Verbetering milieu

In 2000 werd bij snijmaïs volgens het CBS nog 0,8 kilogram actieve stof in de vorm van chemische bestrijdingsmiddelen per hectare gebruikt voor de onkruidbestrijding, tegen 2 kilogram in 1998. In de jaren na 2000 tot 2004 is dit gebruik van 0,8 kilogram actieve stof per ha voor de onkruidbestrijding niet verder afgenomen. De introductie van cross compliance in de maïsteelt heeft gezorgd voor een forse toename van mechanische onkruidbestrijding en een sterke afname van het gebruik aan actieve stof bij de chemische onkruidbestrijding. In de advisering is steeds gezocht naar mengingen van middelen die niet boven de 1 kg actieve stof uitkomen. Cross compliance heeft in de jaren daarna geleid tot een continuering van het gebruik van minder onkruid bestrijdingsmiddelen en het toepassen van geïntegreerde onkruidbestrijding.

Doelmatigheid

De maatregelen die voortvloeien uit de cross compliance voorwaarden worden door de meerderheid van de maïstelers uitvoerbaar geacht. Het positieve beeld van de haalbaarheid van de maatregelen kan echter negatief beïnvloed worden wanneer de omstandigheden voor chemische onkruidbestrijding minder gunstig zijn. Uit de controles blijkt dat dit in de afgelopen jaren nauwelijks is voorgekomen.

Uitvoering

Uit de dossiercontroles door de AID blijkt dat een zeer groot aantal maïstelers in de jaren 2000-2004 aan de voorwaarden hebben voldaan. In 2001 hebben alle maïstelers aan de cross compliance voorwaarden voldaan waarbij moet worden aangetekend dat vanwege de mond- en klauwzeermaatregelen de controle minder intensief is geweest. De dossiercontrole heeft een sterk administratief karakter. Omtrent de in werkelijkheid gebruikte hoeveelheid werkzame stof per hectare is achteraf geen volledige zekerheid te krijgen. De mechanische onkruidbestrijding en grondbewerking zijn na 1 augustus veelal niet meer vast te stellen. Hiervoor zijn jaarlijks 100 perceelcontroles uitgevoerd. Voor beide onderdelen is de controle afhankelijk van de aangereikte administratieve bescheiden en verklaringen van de telers c.q de loonwerkers.

Uit de controle blijkt dat in een groot aantal gevallen alleen een mechanische bewerking met een wiedege plaatsvindt, om de premie veilig te stellen. De bewerking heeft dan plaats binnen 3 dagen na ploegen en inzaaien, waardoor het effect op de onkruidbestrijding marginaal is.

Op basis van de aangeleverde informatie zijn de jaren 2002 t/m 2004 niet afwijkend van de jaren 2000 en 2001 op het gebied van gebruik aan herbiciden, de uitgevoerde controles en de geconstateerde afwijkingen.

Ontmoedigen 'Zwarte braak'

De toepassing van zgn. groene braak, natuurbraak en non food/non feed braak levert een positief milieueffect op in vergelijking met het toepassen van zwarte braak. Om deze reden is 'zwarte braak' ontmoedigd door middel van een financiële prikkel. De subsidie die betrekking heeft op de oppervlakte waarop zwarte braak wordt toegepast, wordt in vergelijking met de andere braakleggingsmethoden verminderd met 25%.

De inhoud van de cross-compliancemaatregelen bij braakgelegde percelen volgt uit de Verordening (EG) nr. 963/2001 van 3-10-2001. Deze verplichting is aangevangen op 15 januari 2001, na vermelding van de wijziging in de Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen in de Staatscourant op 23 januari 2001.

Uit de evaluatie blijkt dat het korten van de subsidie bij zwarte braak met 25% vanaf de invoering in 2001 heeft geleid tot een areaalafname voor 'zwarte braak' van 29,3% in 2000 tot 7,9% in 2004 ten opzichte van het totale braakareaal. Op grond van deze gegevens wordt de maatregel als succesvol beoordeeld.

1 Inleiding

In het kader van Agenda 2000 zijn maatregelen overeen gekomen die betrekking hebben op alle rechtstreekse inkomensbetalingen aan de boeren. Naast de mogelijkheid om de rechtstreekse steun aan boeren te differentiëren, is een andere belangrijke maatregel de verplichting voor Lidstaten om milieuvorwaarden te integreren in het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De Lidstaten kunnen hieraan uitvoering geven door op nationaal niveau milieuvorwaarden te definiëren, die bindend zijn voor de agrariërs die voor directe inkomensbetalingen in aanmerking komen. Aan deze verplichting zijn sancties verbonden die eventueel kunnen inhouden dat de directe inkomensbetalingen worden verlaagd of ingetrokken (cross compliance). Bij de invulling van de milieuvorwaarden hebben de lidstaten een zekere vrijheid. Zo is het mogelijk als milieuvorwaarde het naleven van bestaande nationale milieuwet- en regelgeving op te nemen. De Minister van LNV heeft er echter voor gekozen hier geen gebruik van te maken, maar in te zetten op bovenwettelijke maatregelen om hiermee duurzame agrarische productie te bevorderen. Op verzoek van Directie Landbouw (DL) van het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij (LNV) heeft het toenmalige Expertisecentrum LNV een evaluatie opgesteld over de cross compliance maatregel in maïs en zetmeelaardappelen in 2001. Deze evaluaties zijn een voortzetting van de tussenevaluaties die in 2000 zijn uitgevoerd (Regouin e.a. 2000). Over de jaren 2002 t/m 2004 zijn er geen evaluaties uitgevoerd. Op verzoek van Directie Landbouw (DL) heeft de Directie kennis een nabeschouwing gemaakt over de cross compliance maatregelen in de periode 2000 t/m 2004.

1.1 Basis van cross compliance

Als uitvloeisel van de afspraken in het kader van Agenda 2000 werd in 1999 de EU-Verordening 1259/1999 “tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de regelingen inzake de rechtstreekse steunverlening in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid” gepubliceerd. Artikel 3 van deze verordening verplicht lidstaten tot het nemen van milieumaatregelen met betrekking tot de teelt of productie van gewassen waarvoor producenten rechtstreekse inkomensondersteuning ontvangen in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Hiermee streeft de Europese Unie naar integratie van het milieu- en natuurbeleid met het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De Europese lidstaten zijn vrij om te bepalen hoe de voorwaarden van Artikel 3 ingevuld worden. Een van de mogelijkheden tot het invullen van de verplichting wordt aangeduid als cross compliance. Met cross compliance kan het verstrekken van volledige inkomensondersteuning afhankelijk gesteld worden van het uitvoeren van een specifieke, op het akkerbouwland en steungewas toegespitste maatregel. Het doel van het Ministerie van LNV van cross compliance is:

1. De agrarische inkomenssteun maatschappelijk verantwoorden.
2. De Nederlandse boeren stimuleren om meer milieuverantwoord te werken en natuurwaarden te bevorderen.

Op 18 januari 2000 publiceerde de Staatscourant de Wijziging regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen en wijziging regeling natuurbraaksubsidie, waarin de cross compliance voorwaarde voor maïs en zetmeelaardappelen is opgenomen (Staatscourant 18 januari 2000).

Op 26 augustus 2002 is in de Staatscourant de intrekking van de Regeling milieuvoorwaarde EG-subsidie voor zetmeelaardappelen gepubliceerd. Voor de jaren 2002 t/m 2004 zijn de cross compliance in maïs wel van kracht gebleven.

De cross compliance maatregelen voor maïs bestaat uit:

‘Vanaf 2000 geldt een aanvullende milieuvoorwaarde in maïs waarvoor akkerbouwsubsidie wordt aangevraagd. Op maïspcelen is het gebruik van fytofarmaceutische producten niet toegestaan in de periode vanaf 1 april tot en met 15 juli. Er is één uitzondering: als in deze periode vanaf de inzaai tot en met 15 juli ten minste 1 mechanische onkruidbestrijding wordt uitgevoerd. In die situatie mag in die periode maximaal 1 kilo werkzame stof per hectare worden gebruikt van de ingevolge de Bestrijdingsmiddelenwet toegestane fytofarmaceutische producten. Als niet aan deze aanvullende voorwaarde wordt voldaan wordt een korting opgelegd van 25% op de akkerbouwsubsidie’.

Op 23 januari 2001 is in de Staatscourant in de wijziging in de Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen de verplichting ingegaan van de cross compliance maatregel ‘zwarte braak’.

De toepassing van zgn. groene braak, natuurbraak en non food/non feed braak levert een positief milieueffect op in vergelijking met het toepassen van ‘zwarte braak’. Om deze reden is ‘zwarte braak’ ontmoedigd door middel van een financiële prikkel. De subsidie die betrekking heeft op de oppervlakte waarop ‘zwarte braak’ wordt toegepast, wordt in vergelijking met de andere braakleggingmethoden verminderd met 25%. Deze verplichting is aangevangen op 15 januari 2001.

1.2 Maïs

1.2.1 Ontwikkelingen in de maïsteelt

De maïsteelt in Nederland is op het eind van de jaren negentig sterk toegenomen. Voor die tijd werd wel maïs verbouwd als voer voor varkens en kippen in de vorm van korrelmaïs, maar het areaal was zeer beperkt. Door betere zaai-, oogst- en conserveringstechnieken en betere rassen ontwikkelde snijmaïs zich tot een belangrijk voedergewas wat in geheel Nederland wordt geteeld.

Veruit de meeste Nederlandse maïs wordt geoogst als snijmaïs.

Bij Corn Cob Mix (CCM) wordt de korrel met een deel van de spil geoogst. Het geoogste product wordt vervolgens gemalen en ingekuuld. CCM wordt gebruikt als (enkelvoudig) krachtvoer en kan afhankelijk van het aandeel spil gevoerd worden aan zowel kippen, varkens als rundvee. In de praktijk wordt het overwegend aan varkens gevoerd. CCM wordt door de mengvoerindustrie ook wel gebruikt als grondstof voor mengvoer.

De teelt van maïs voor de korrel neemt de laatste jaren (weer) toe. De korrel wordt veel verwerkt in veevoer, met name in pluimveevoer.

In tabel 1 en 2 zijn ontwikkelingen in de maïsteelt op het gebied van het areaal en het aantal bedrijven in de afgelopen jaren vermeld.

Tabel 1 Het areaal maïs in hectares in Nederland

	Snijmaïs(ha)	CCM en MKS(ha)	Korrelmaïs(ha)	Totaal(ha)
1995	219.200	5.000	9.000	233.200
2000	205.300	7.200	20.300	232.800
2001	203.900	7.700	27.200	238.800
2002	214.403	6.690	23.694	244.787
2003	216.897	7.067	24.547	248.511
2004*	224.468	6.788	22.420	253.676

Bron: CBS

* Voorlopige cijfers CBS

Tabel 2 Aantal bedrijven in Nederland die maïs telen

	Snijmaïs	CCM en MKS	Korrelmaïs	Totaal 1)
1995	39.085	719	1.744	41.548
2000	31.236	946	3.431	35.613
2001	28.749	1.016	4.389	34.154
2002	29.053	877	3.738	33.668
2003	28.007	850	3.652	32.509
2004*	27.976	771	3.297	32.044

Bron: CBS

* voorlopige cijfers CBS

1) Ervan uitgegaan dat bedrijven alleen snij-, korrel- of corn-cob-mix telen

In 2000 bij de start van de regeling bedroeg het areaal snijmaïs in Nederland 205.300 ha. In 2000 teelden 31.236 bedrijven snijmaïs en ca. 3500 korrelmaïs. Het areaal maïs is na de invoering van premies voor maïs in 1992 gestegen van 200.000 ha tot een niveau van bijna 234.000 ha in 2000. In 2001 is het areaal maïs afgenomen, vooral door een afname van het areaal snijmaïs. Daarna is het areaal snijmaïs geleidelijk toegenomen tot bijna 225.000 ha. De arealen aan korrelmaïs is de laatste jaren ca 30.000 ha en is redelijk constant gebleven. Het aantal bedrijven dat maïs in het bouwplan opneemt neemt geleidelijk af van 35.600 in 2000 naar 32.000 bedrijven in 2004. (- 10%). Enig verband met de invoering van cross compliance op areaal en het aantal bedrijven dat maïsteelt lijkt niet waarschijnlijk.

1.2.2 Maïsteelt en onkruidbestrijding

In dit onderdeel wordt ingegaan op ontwikkelingen in de onkruidbestrijding bij maïs in de periode 2000 t/m 2004.

Periode 2000 t/m 2001

In deze jaren heeft er een sterke vernieuwing plaatsgevonden van het middelenpakket voor de bestrijding van onkruiden bij maïs. Zo is per 1 januari 2000 het middel Atrazin verboden, dat vele jaren een veel gebruikt middel was. Met de toegelaten middelen zijn er voldoende mogelijkheden beschikbaar voor chemische onkruidbestrijding in maïs. In 2001 heeft het middel Callisto met als werkzame stof mesotrione (uit de groep triketonen) een toelating verkregen waardoor de mogelijkheden voor de chemische onkruidbestrijding weer verruimd werden. Op termijn zouden er echter problemen met resistente onkruiden of ontwikkeling van minder gevoelige soorten kunnen ontstaan. Ook wordt het moeilijker op gronden waar maïs in afwisseling met andere gewassen geteeld wordt omdat het voor diverse gewassen wordt ontraden om in het teeltjaar daaraan voorafgaand herbiciden van de groep triketonen te spuiten. Deze herbiciden zijn erg onontbeerlijk om onder de grens van 1 kg actieve stof te blijven (PPO dr. R. Van der Weide). Door de hogere prijzen voor de nieuwe middelen zijn de kosten voor de onkruidbestrijding in de afgelopen jaren ongeveer 25 % hoger geworden en variëren van € 75-150 per hectare.

Periode 2002 t/m 2004

Ontwikkelingen op gebied van middelen in de teelt van maïs (PPO dr. R. Van der Weide) in de periode 2002 t/m 2004 zijn:

Naast het product Mikado (sulcotrione) is een ander product Callisto (mesotrione) toegelaten uit dezelfde chemische groep. Callisto heeft 33% van het actieve stofgebruik van Mikado en maakt het daarmee nog makkelijker om aan de kg norm te voldoen. De schatting is dat beide producten nu op een ongeveer gelijk marktareaal zitten.

Het middel Frontier optima (dimethanomide) is een alternatief en Dual gold (metolachloor) kwamen op de markt dan wel werden vernieuwd. Beide stoffen bevatten veel actieve stof en kunnen niet geadviseerd worden op hun optimale dosering indien men aan de cross compliance wil voldoen. De firma's kwamen hier

dan ook met adviezen/mengingen die precies bij 1 kg bleven steken. In een nummer van het blad de maïsteler (rondgestuurd door de toeleveranciers naar de telers) werden alle adviezen en doseringen op een rijtje gezet. Overigens geeft Frontier die het meest in combinaties ingezet werd nu ook al problemen bij waterschappen. In 2004 werd Maister toegelaten. Dit middel heeft in 2004 nog nauwelijks verbruiksomvang gehad maar is een welkome aanvulling omdat het hier een sulfonylurea met bredere werking betreft, die ook erg laag gedoseerd is.

Ontwikkelingen onkruiden/resistentie

In 2002 zijn relatief veel meldingen gedaan van een slechte werking tegen hanepoot. Vervolgens werden diverse populaties op kosten van Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) doorgetest op hun gevoeligheid voor de diverse herbiciden. Er bleken inderdaad minder gevoelige populaties voor te komen en deze verminderde gevoeligheid was ook tegen meerdere middelen. Echter de jaren erna zetten de problemen zich (nog) niet echt door (gunstiger weer, betere combinaties etc.) Wat nu meer op de voorgrond treedt, is de verdere verbreiding van krans naalbaar, zowel in zuiden als het oosten van het land. Deze soort lijkt in jong stadium nog meer op hanepoot als de groene naalbaar, die de sector al wat langer kent. Hij wordt dus nogal eens verward met de hanepoot. Echter zowel de Mikado als de Callisto doet hier niets tegen. Deze soort kan potentieel tot groter gebruik/bijmengen van stoffen zoals Dual en Frontier leiden.

Het product Lido (terbutylazin met pyridaat) gaat van de markt (pyridaat wordt niet meer gemaakt, verwachting dat voorraad in 2006 op is). Daar Lido in lage doseringen in veel combinaties bijgemengd werd, gaat dit de komende jaren voor veel nieuwe middelencombinaties en adviezen opleveren. Het is te hopen dat er voldoende tegenwicht in advisering en onafhankelijk onderzoek zal zijn om het product niet simpel te vervangen door Laddok N (terbutylazin en bentazon). Dit product lijkt er namelijk op, maar de waterleidingsmaatschappijen willen juist graag van de bentazon (Basagran) af. Syngenta is bezig om met een nieuwe variant van Callisto te komen waar de terbutylazin dan inzit (maar ook terbutylazin zou terug moeten). Het meest milieuvriendelijke advies bestaat uit combinaties van producten van verschillende firma's, maar de firma's zoeken het vaak toch zoveel mogelijk bij hun eigen producten en er is erg weinig ruimte voor onafhankelijk vergelijk.

1.2.3 Gebruik van herbiciden in de maïsteelt in 2000-2004.

In 1995, 1998 en 2000 werden door het CBS onderzoeken uitgevoerd naar het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in een aantal van de belangrijkste akker- en tuinbouwgewassen.

Telers van maïs zijn gevraagd naar de aard en de hoeveelheid van de gebruikte chemische gewasbeschermingsmiddelen, de aard van het te bestrijden organisme en de behandelde oppervlakte. Onder chemische gewasbeschermingsmiddelen worden in dit onderzoek verstaan alle middelen die een toelating hebben in het kader van de Bestrijdingsmiddelenwet 1962.

Een volledig overzicht van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in de teelt van snijmaïs is weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 Gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in de teelt van snijmaïs

	Bedrijven met gebruik	Totale opp. met gebruik (ha)	Totaal gebruik (kg actieve stof)	Gebruik per ha (kg actieve stof) 1)	Dosering per ha (kg actieve stof) 2)
1995	36.830	211.200	417.310	1,9	2,0
1998	35.702	217.474	360.641	1,6	1,7
2000	29.106	193.928	150.145	0,7	0,8

1)Totaal verbruik gedeeld door totale oppervlakte

2)Totaal verbruik aan onkruidbestrijdingsmiddelen gedeeld door aantal hectares waarop bestrijding heeft plaats gevonden.

Voor de periode na 2001 t/m 2003 is het verbruik aan herbiciden in maïs opgevraagd bij het LEI en deze gegevens zijn opgenomen in tabel 4.

Tabel 4 Verbruik van herbiciden in maïs over de jaren 2001, 2002 en 2003 in kg werkzame stof per ha snijmaïs

Jaren	Gemiddeld verbruik kg actieve stof per ha
2001	0,85
2002	0,77
2003	0,81

Cijfers LEI 2005

Uit de tabellen 3 en 4 blijkt dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen tussen 1995 en 2000 spectaculair is gedaald. Het totale gebruik aan actieve stof was in 2000 nog maar 24% van het gebruik in 1995. Dat wordt veroorzaakt door een sanering van middelen, een afname van het areaal en het verminderde gebruik per hectare.

Het verbruik van herbiciden in maïs is gedaald door het op uitgebreide schaal toepassen van mechanische onkruidbestrijding. Daarnaast hebben lagere doseringen en nieuwe bestrijdingsmiddelen met een lagere dosering aan actieve stof aan het resultaat bijgedragen. De dosering aan actieve stof lag in 1998 op 1,7 kg per ha en in 2000 op 0,8 kg. Ook in de afgelopen jaren is dit gemiddeld steeds rond de 0,8 kg per ha gebleven.

1.2.4 Mechanische onkruidbestrijding in de maïsteelt.

Voor opkomst eggen werd op het grootste deel van areaal toegepast. Dit gebeurde ook wel tegelijk met de zaai (achter zaaimachine gehangen). Al hoewel dit minder effectief is als een egbewerking na 7 tot 10 dagen na zaai, geeft dit toch ook een meer gelijkmatige onkruidkieming en een betere werking van de bestrijdingsmiddelen. Er wordt toch vooral gekozen voor eggen (goedkoopste).

Er zijn de laatste jaren een aantal interessante nieuwe machines in ontwikkeling. (betere schoffelbesturing- ecodan, pousen; Pneumat onkruid bestrijden met lucht; Sarl Radis, herkenning gewasplanten en schoffel in de rij). Capaciteit en effectiviteit kunnen echter niet economisch op tegen de chemie en worden nauwelijks toegepast in de maïsteelt.

1.3 Zwarte braak

De cross compliance maatregel gericht op het ontmoedigen van 'zwarte braak' ten gunste van groene braak en natuurbraak is ingevoerd in 2001.

In de tabel 5 is het areaal aan braak en aan 'zwarte braak' weergegeven.

Tabel 5 Areaal 'zwarte braak' ten opzichte van het totale areaal aan braak

	Totaal areaal braak In ha	Areaal 'zwarte braak' in ha	% 'zwarte braak' t.o.v. totale braak
2000	15.084	4.418	29,3
2001	22.559	4.057	18,0
2002	24.400	2.961	12,1
2003	23.339	1.962	8,4
2004	19.171	1.522	7,9

In 2000, het jaar voorafgaand aan de invoering van de maatregel was 15.084 ha braakgelegd, waarvan 4.418 ha (29,3%) als 'zwarte braak'. In 2001 in het eerste jaar van invoering is het areaal aan 'zwarte braak' gedaald tot 18 % van het totale areaal aan braak. Het totale areaal aan braak is in 2001 ten opzichte van 2000 met ca 50% toegenomen. Het areaal aan 'zwarte braak' is vanaf de invoering in 2001 steeds verder afgenomen in 2004 nog maar nauwelijks 8% van het totale areaal aan braak. Na 2002 is het areaal aan braak afgenomen, daarbij moet aangegeven worden dat het percentage verplichte braak van 10% in 2004 tijdelijk is verlaagd naar 5%.

2 Uitvoerbaarheid van de regeling

2.1 Uitvoering

De regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen wordt uitgevoerd door Dienst Regelingen (DR) (v/h LASER). Ieder jaar in maart zijn de aanvraagpakketten voor deze regeling verstuurd. Aanvragen voor de regeling moesten ingediend worden in de periode van 1 april tot en met 15 mei.

In tabel 6 staan het aantal aanvragen, het aangevraagde areaal en het bedrag aan steun wat is uitgekeerd.

Tabel 6 Aantal aanvragers, totaal areaal en uitgekeerde bedrag 2001 t/m 2004 voor cross-compliance maatregel maïs

	Aantal aanvragen maïs	Totaal areaal maïs in ha	Totaal bedrag maïs in miljoenen Euro's
2001	32.314	209.835	88
2002	31.805	224.057	80,5
2003	31.431	230.650	80,0
2004	30.853	234.521	80,7

Het aantal aanvragen voor maïs is vanaf 2001 van 32.314 aanvragen gedaald naar 30.853 aanvragen in 2004. Het aangevraagde areaal nam in dezelfde periode toe van 209.835 ha naar 234.521 ha in 2004. Het aan Nederland toegekende basisareaal voor maïssteun is 208.300 ha. De overschrijdingen van dit areaal hebben tot kortingen geleid in de steunbijdrage per ha. De uitgekeerde steun voor maïs blijft daardoor de laatste jaren rond de 80 miljoen euro. Voor alle maïsaanvragen was het nakomen van de cross compliance maatregelen verplicht.

In tabel 7 is het aantal aanvragen vermeld voor de 'zwarte braak' regeling. De gegevens zijn aangeleverd door de Dienst Regelingen te Groningen.

Tabel 7 Aantal aanvragers voor de 'zwarte braak' regeling 2000 t/m 2004

Aantal	Jaren				
	2000	2001	2002	2003	2004
'Zwarte braak'	-	1.118	1.022	675	781

Na de invoering van de cross compliance 'zwarte braak' is het aantal aanvragen voor 'zwarte braak' afgenomen. Echter in 2004 is de sterke teruggang van 2003 van ruim 1000 aanvragen naar 675 in 2004 weer toegenomen.

2.2 Controle en handhaving

Het navolgende is ontleend aan rapportages door de Algemene Inspectie Dienst (AID) in 2000 t/m 2004.

De controle afspraak tussen LASER en AID betrof een dossiercontrole welke door de AID na het verstrijken van de periode (15 juli) kan worden opgestart. Daar van tevoren werd verwacht dat visuele controle na 15 juli op de mechanische onkruidbewerking vrijwel onmogelijk zou zijn, werd op initiatief van de AID jaarlijks 100 maïspcelen in controle genomen.

Dossiercontrole

Voor de dossiercontrole werden de dossiers volgens een A-selecte methode gekozen en aangeleverd door DR(v/h LASER) aan de AID. De AID start jaarlijks vanaf 15 juli met deze controles.

Perceelscontrole

Voor de perceelscontrole werden de percelen a-select gekozen, met dien verstande dat de bereikbaarheid van de percelen vanaf de openbare weg een gegeven was. De niet mechanisch bewerkte percelen werden ongeveer 1 x per drie weken in observatie gehouden.

Bij alle dossiers werden de percelen in controle genomen qua oppervlakte. Indien aan de oppervlakte werd getwijfeld of wanneer een deel niet aan de voorwaarden was voldaan, werd door middel van GPS-apparatuur een meting verricht.

In tabel 8 zijn het aantal controles en de bevindingen van de AID in de periode 2000 t/m 2004 weergegeven.

Tabel 8 Aantal perceel- en dossiercontroles; aantal nalatigheden; aantal afwijkingen dossieronderzoeken en aantal uren tijdsbesteding voor de jaren 2000 t/m 2004

	Perceel-controles	Aantal nalatigheden	Aantal uren tijdsbesteding	Dossier-controles	Afwijking-en dossier-onderzoeken	Aantal uren tijdsbesteding (AID)
2000	100	1	250	251	16	1.250
2001	100	geen	120	32	geen	200
2002	100	4	250	250	22	1.332
2003	100	12	250	252	36	1.587
2004	100	8	250	245	25	2.143

Jaarlijks zijn door de AID in de periode 2000 –2004 100 perceelscontroles uitgevoerd gericht op de uitvoeren van een mechanische onkruidbestrijding. Het aantal dossierscontroles bedroeg jaarlijks ca 250. Een uitzondering vormt 2001 waar minder controles zijn uitgevoerd vanwege de MKZ crisis.

Het dossieronderzoek heeft een sterk administratief karakter. Omtrent de werkelijk gebruikte hoeveelheid werkzame stof per hectare is achteraf geen volledige zekerheid te krijgen. De mechanische onkruidbestrijding is na 1 augustus veelal niet meer vast te stellen. Voor beide onderdelen zijn we afhankelijk van de aangereikte administratieve bescheiden en de verklaringen van de telers.

De perceelscontrole van 100 percelen geeft meer afwijkingen op de mechanische grondbewerking dan de dossiercontroles. Het aantal afwijkingen vertoont nauwelijks veel wijzigingen.

Telers maken weinig bezwaar tegen de cross compliance-maatregel en de controle hierop.

Een aantal fouten in de aanvragen werden gemaakt in die gevallen wanneer de aanvraag door een derde (b.v. boekhouder) was ingevuld voor een niet praktiserend landbouwer.

De meeste telers zijn positief over de doelstelling om minder middel te gebruiken, echter de mechanische grondbewerking draagt volgens de meeste gecontroleerden niet bij tot verminderd middelengebruik. Uit de controle blijkt dat in een groot aantal gevallen alleen een mechanische bewerking met een wiedeeg plaatsvindt, om de premie veilig te stellen. De bewerking heeft dan plaats binnen 3 dagen na ploegen en inzaaien, waardoor het effect op de onkruidbestrijding marginaal is.

De tijdsinzet van de AID aan de perceelscontrole bedroeg over de gehele periode 2,5 uur per perceel. De administratieve controle van de ca 250 dossiers per jaar is in de loop van de periode toegenomen van 1.250 uur naar 2.143 uren. In 2004 zijn daarbij wel specifiek de uren opgenomen die voor beleidsondersteuning zijn besteed ten behoeve van de Cross Complianceregelgeling.

2.3 Effecten van de cross-compliance maatregelen in maïs en ‘zwarte braak’

Op basis van de controle zijn een aantal aanvragen gekort in hun steunbedrag met 25% voor maïs.

In tabel 9 zijn het aantal aanvragen met het bijbehorende areaal vermeld waar een korting op heeft plaats gevonden en het totale gekorte steunbedrag in de jaren 2000 t/m 2004

Tabel 9 Aantal aanvragen en areaal en het gekorte steunbedrag in de jaren 2000 t/m 2004 bij maïs

	Aantal gekorte aanvragen maïs	Areaal gekorte maïs in ha	Totaal gekort bedrag in Euro's
2000	18	48,2	10.372
2001	2	3,3	345
2002	18	67,7	7.104
2003	33	147,1	15.432
2004	28	165,7	17.384

Het aantal aanvragen waarop een korting heeft plaats gevonden is vrij laag. Naast het aantal resulteert dit in een gekort areaal wat sedert de invoering is toegenomen tot ca 166 ha in 2004.

Op een totaal areaal aan maïs in 2004 van 253.676 ha is het gekorte areaal ca 0,07 %. Op een totaal bedrag aan steun voor maïs van 80 miljoen in 2004 is een korting van ruim 17.000 euro een zeer gering bedrag.

‘Zwarte braak’

In 2001 is de ‘zwarte braak’ als cross-compliance maatregel ingevoerd. De korting van 25% betekent voor de aanvragen in regio 1 een korting van 111.51 euro per ha en in regio 2 een bedrag van 77,49 euro per ha.

In het jaar voor de invoering van de cross complianceregelgeling bedroeg het areaal ‘zwarte braak’ 4.418 ha. In 2004 is op het areaal van 1.522 ha ‘zwarte braak’ een bedrag van € 148.129 in mindering gebracht aan 781 aanvragers. Dit is een gemiddeld bedrag per aanvrager van ca € 190.

Literatuur

Brinkhorst, L.J., 1999. Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer m.b.t. de Implementatie Agenda 2000 (TRC 1999/5904), 3 December 1999.

Staatscourant 18 januari 2000, nr. 12/ pag. 13. Wijziging regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen en wijziging regeling natuurbraaksubsidie.

Requoin, E., P. Besseling, T. Aalders, J. van Geffen en A. Dieleman. Tussenevaluatie Cross compliance in de maïsteelt . Expertisecentrum LNV, onderdeel Landbouw/Ede, rapport 263. December 2000.

Bruins W.J., Ingelaat F.J.M., Schroën G.J.M., Smeekens C.C. Evaluatie van 'cross compliance' in de teelt van zetmeelaardappelen. Expertisecentrum LNV, april 2002

Bruins W.J., Ingelaat F.J.M., Schroën G.J.M., Smeekens C.C. Evaluatie van 'cross compliance' in de teelt van maïs. Expertisecentrum LNV, april 2002

Staatscourant 23 augustus 2002, nr. 162/pag. 10 Intrekking Regeling milieuvoorwaarde EG-subsidie zetmeelaardappelen.

Staatscourant 23 januari 2001, nr. 16/pag. 18 wijziging Regeling EG- steunverlening akkerbouwgewassen met informatie over de invoering van de cross-compliance maatregel ontmoedigen van zwarte braak.

Weide van der R. 'Chemische onkruidbestrijding in maïs ook met weinig actieve stof mogelijk' De Maïsteler febr./mrt/apr. 2004 pag. 20/22.

Weide van der R., Hogenkamp W. 'Brede aanpak maïsonkruid met weinig actieve stof' Boerderij/veehouderij nr. 8 - 20 april 2004.

Knaap van der J. 'Maïs simple onkruid vrij' Veeteelt 2 april 2003 pag. 34-38.

NN. Maïs in beweging Brochure Demodag maïs Vredepeel , 4 juni 2004.